SSAK lausunto Hallituksen esitykseen eduskunnalle laeiksi jätelain ja merenkulun ympäristönsuojelulain muuttamisesta

Lausunolla oleva lakiesitys ei tue EU:n muovistrategian tavoitetta laissa suunnitellun kalastusvälineiden kierrättämisen ja keräysvelvoitteiden osalta, sillä toteutuessaan esitys hävittää Suomen kalastuselinkeinosta pyydystuotannon ja pyydysmateriaalien maahantuonnin kokonaan ja heikentää siten merkittävästi alan työllisyyttä, aiheuttaen alan näivettymisen.

lain valmistelussa ei ole kuultu riittävästi kalastusalan toimijoita eikä heidän sidosryhmätapaamisissa antamiaan näkemyksiään ole otettu huomioon. Lisäksi lain valmistelussa on hyödynnetty ainoastaan ympäristöministeriölle soveltuvin osin kerättyjä ja tilattuja aineistoja. Samoin lain valmistelussa on hyödynnetty ympäristöministeriön parhaaksi katsomiaan ”eräiden asiantuntijoiden” näkemyksiä SUP -direktiivin ympäristö- ja yritysvaikutuksista Suomessa. Näihin asiantuntijoihin ei ole missään vaiheessa kulunut kaupallisten kalastajien edustajat Suomessa. Suomen yleisimpien rantaroskien listalla esiintyi kalastusvälineistä ainoastaan köysiä ja nekin vain osittain peräsin kalastuksesta. Mikään rantaroskaseurantapaikoista ei sijoittunut järvialueille, eikä sisävesillä ole tehty mitään tutkimuksia tai edes selvityksiä syntyvästä kalastusjätteiden määrästä. Esityksessä luonnonvarakeskus on esittänyt vain karkeita arvioita vesistöön jäävistä vuotuisista pyydys ja pyydyskalastukseen liittyvien materiaalien määristä. Tämäkään ei perustu siis mihinkään tutkittuun faktaan tai varmoihin havaintoihin, eikä lähdettäkään ole tarkemmin mainittu. Tuhatviisisataa kiloa kanistereista ja kiinnitysköysiä? Aika iso jätevuori muodostuu esim. 10 l kokoisista muovikanistereista, joka painaa tonnin. Lain valmistelussa viitattiin luken roskat pois hankkeen tutkimukseen, joka sijoittuu vuoden 2015-2016 vuonna kerättyihin tietoihin, jossa tutkija oli arvioinut, että yksi muovikaniseri ja pätkä köyttä painaisi kilon. Se ei pidä paikkaansa. Yleisimmin kaupallisessa rysäpyynnissä käytetään noin 10 l kokoluokan muovi kanistereita, jonka paino on noin 400 grammaa/kpl. Nykyisin rysissä käytetään myös enenevissä määrin lippusalkoja kalastuslakiuudistuksen myötä. Tässä ajassa myös kalastajien rysäpyynnin määrä on alentunut kolmannekseen (Luke stat 2022). Kukaan ei kuitenkaan tiedä varmuudella, paljonko kanistereita karkaa ja montako niistä saadaan takaisin. Näiden seikkojen vuoksi esityksessä mainitut luvut ovat todella karkeita arvauksia ja yliarvioita.

Samoin sisävesien osalta lakiluonnoksessa yksittäinen yhdistyksen henkilö (suullinen tiedonanto Pidä Saaristo Siistinä ry Eeva Taimisto 19.2.2021) on lausunut henkilökohtaisena mielipiteenään, että sisävesillä muodostuisi paljon kalastuksesta peräsin olevaa jätettä ja tämän perusteella oletetaan, että järvialueilla syntyisi paljon kalastuksesta peräisin olevaa jätettä. Tämänkään ei siis perustu mihinkään tutkittuun faktaan, vaan yksittäisen ihmisen henkilökohtaiseen mielipiteeseen. Sisävesillä ei ole tehty yhtään ainoaa tutkimusta paljonko kalastusjätettä a) syntyy eikä tiedetä paljonko kalastuksesta peräsin olevaa jätetä järvissä on. **Näiden em. seikkojen vuoksi lain valmistelu on jo lähtökohtaisesti erittäin arvelluttavalla pohjalla, eikä vakuuta liitomme näkemystä hyvästä ja huolellisesta lainvalmistelusta.**

Erilliskeräyksen tarkoituksena on varmistaa, etteivät alusten jätteet päädy vesiin, ja vähentää roskaantumista rannoilla, kun eri jätteille on osoitettu selkeät vastaanottopaikat. Silti mikään erilliskeräysjärjestelmän luominen ei poista roskaantumisen ongelmaa, joka yleensä kalastusvälineiden osalta syntyy erinäisten vahinkojen ja havereiden kautta (uistin jää pohjaan, tuuli vie verkon tai naru menee tuulessa poikki, tai avannon peittolevy jäätyy jäähän kiinni ja siitä jää styroxia, tai solmu aukeaa ja kaniseri karkaa etc.).

Lakiesityksessä perustellaan tuottajavastuun laajentamista kalastuspyydysten osalta koskemaan myös sisävesiä sen vuoksi, ettei myyjä tiedä kuka pyydyksen ostaa. Kuitenkin esityksessä on suunniteltu jätteenkeräyspaikkoja 200 pisteeseen erilliskeräyksenä vain kalastusjätteelle. Kun näitä jätepisteitä ei sijoiteta sisävesialueille, niin silloinhan erilliskeräystä ei sisävesillä ole ja tuottajavastuun piiriin kuuluvat kalastusvälineet kerätään, vain siellä missä direktiivi asiaa koskee.

Laki esityksessä kuvattu tuottaja määritelmä kattaa siis kaikki kaupalliset kalastajat Suomessa. Sisävesillä kaupallisia kalastajia on noin 350 1-ryhmän kalastajaa (Luke, stat 2021). Nämä kalastusyrittäjät rakentavat osin itse pyydyksensä ja osa valmistaa ja myy toisille näitä pyydyksiä. Lakiesityksen kuvauksen määritelmän mukaan he kaikki olisivat lähtökohtaisesti tuottajia, sillä heillä kaikilla on Y-tunnus, eli myyvät ammattimaisesti. Samoin jopa osa sivutoimisista kalastajistakin. Samoin he kaikki olisivat kalastusvälinejätteen tuottajia ja markkinoille saattajia kuluttamalla kalastusvälineitä liiketoimintansa eli kalastuksen käytössä. Tällöin he siis asettavat pyydyksiä markkinoiden saataville. Samoin laajennettu tuottajavastuu koskisi käytännössä tällöin kaikkia kalastajia. Tällöin myös kalastajat olisivat velvoitettuja maksamaan muovia sisältävän kalastusvälinejätteen erilliskeräyksen, valistuksen ja tiedonkeruun sekä raportoinnin kustannuksia.

Lisäksi lakiesityksen mukaan komissio tulee todennäköisesti myöhemmin, direktiivin ensimmäisen raportointikauden jälkeen, asettamaan sitovia jäsenvaltiokohtaisia vähennystavoitteita.

SUP - direktiivin toimeenpanon myötä tulee uusia tuottajavastuualoja, joiden tulee perustaa yksi tai useampi tuottajayhteisö tuottajavastuuvelvoitteidensa hoitamiseksi. SUP direktiivin 8 artiklan 7 kohdan täytäntöön panemiseksi lain 66 a §:n 1 momentin sähkö- ja elektroniikkalaitteiden suomalaista etämyyjää koskeva vaatimus valtuutetun edustajan nimeämisestä toiseen jäsenvaltioon olisi laajennettava koskemaan myös muovia sisältäviä kalastusvälineitä. Sääntelyssä on säädetty tuottajille velvollisuus tiedottaa ja neuvoa kuluttajia erilaisista asioista, joilla voidaan edistää jätelain tarkoituksen toteutumista. Sääntelyssä on lisäksi velvoitettu tuottaja toimittamaan vuosittain selvityksen järjestämästään tiedotuksesta Pirkanmaan ELY-keskukselle. Pirkanmaan ELY- keskuksen vastuulla oleva raportointi EU:n komissiolle edellyttää lisäksi Pirkanmaan ELY-keskuksen ylläpitämän tuottajarekisterin (TURRE) kehittämistä siten, että tietojärjestelmä tukee raportoinnin käytännön toteuttamista. Pykälän 1 momentin mukaan tuottajan on valvottava säännöllisesti ja suunnitelmallisesti lain 6 luvussa säädettyjen tuottajavastuuvelvoitteiden toteutumista sekä kehitettävä tätä koskevan tiedon luotettavuutta. Omavalvonnan tueksi on tarvittaessa teetettävä säännöllinen tarkastus riippumattomalla ja ammattitaitoisella henkilöllä. Tuottaja on lisäksi laadittava omavalvonnasta kirjallinen suunnitelma, joka on liitettävä hakemukseen tuottajarekisteriin hyväksymiseksi. Tällaiset velvoitteet lisäävät kalastusvälinejätteen keräyksen kustannuksia suhteettoman paljon, sillä tuotetun jätteen määrää/kalastaja ei ole esityksessä arvioitu lainkaan luotettavalla tavalla.

Suomen sisävesiammattikalastajien liiton puolesta

Juha Piilola

Puheenjohtaja